

TRANSKRİPSİYON / TRANSCRIPTION

“AVRAM GALANTİ[♦]: İSKENDER-İ ZÜLKARNEYN

Darul Fûnun Edebiyat Fakültesi Mecmuası,
İstanbul: Devlet Matbaası Ağustos 1928,
c. VI, sy. 3, ss. 446-448.”

Trasnkribe Eden:
Nihat DURAK
Yrd. Doç. Dr., AİBÜ İlahiyat Fakültesi
nihatdurak@ibu.edu.tr

GİRİŞ

Müderris Avram Galanti bu yazısında ‘zülkarneyn’ mevzuunu ele alır. Bir çeviriyazı olarak ilginize sunulan bu çalışmada Profesör Galanti, önce ‘karn’ teriminin değişik dillerdeki anlamlarını verir. Daha sonra ise ilgili terimin mecazi manalarını ele alır. Bu esnada okuyucuyu Süryani, İbrani, Arap ve Eski Mısır efsaneleri arasında bir yolculuğa çıkarır. Bu seyahati de Kur’an-ı Kerim ve Ahd- Atîk’ten atıflarla zenginleştirir.

İSKENDER-İ ZÜLKARNEYN

Kur’ân’ın Sûre-i Kehf’inde (ayet 82-103) dört defa “zülkarneyn”¹, ve bir defa “İskender”² kelimeleri mezkûrdur. Metindeki bir sorunun cevabından, “zülkarneyn”, İskender-i Kebir’in sıfatı olduğu anlaşılır. “Karneyn”

♦ Darul Fûnun Müderrislerinden Avram Galanti 4 Ocak 1873’te Bodrum’da doğmuştur. Ferad kökenli bir Yahudi ailesine mensuptur. Eğitimini önce Talmud Tora, daha sonra da Terakki Mektebi’nde sürdürdü, dini eğitim aldı. İbranice, Fransızca, Türkçe ve Ladino dillerini öğrendi. Bodrum’da rüştiye ve İzmir’de idadiye gitti. 1895’te Tiferet İsrail isimli okulu kurdu. İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne girdi, 1904’te önce İskenderiye’ye sonra da Kahire’ye gitti, burada La Vara (Sopa) isimli mecmuayı neşretti. 1909’da İngiltere’ye gitti, ardından da 1911’de İstanbul’a geldi. İstanbul Üniversitesi’nde Profesör Gotthelf Bergstrasser (1886-1933) ile çalıştı. 1918’de Doğu Halkları’nın Eski Tarihi Kürsüsü’ne profesör olarak atandı. 1933’te üniversiteden ayrıldı, 1943’te Niğde Mebusu seçildi. 1946 seçimlerinde milletvekilliğini kazanamayınca kendisini tamamen bilimsel çalışmalara verdi ve Kınalıada’ya yerleşti. Bundan sonraki hayatını cemaatinden özellikle uzakta durarak geçirdi. 1961’de vefat etti. Pek çok önemli makalesi ve kitabı bulunmaktadır. Ankara Tarihi, Niğde ve Bor Tarihi, Türkler ve Yahudiler, Hamurabi Kanunları, Sabetay Sevi ve Cemaati Hakkında Yeni Bilgiler, Türkçe’de Arabi ve Latin harfleri ve İmla Meseleleri başta olmak üzere çeşitli dillerde yayımlanan kitap ve yazıları misal verilebilir. (Avram Galanti, *Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri*, çev. Erdoğan Ağca, İstanbul: Zvi-Geyik Yayınları 2000, s. 2.)

¹ Galanti, Kehf Sûresi’nde zülkarneyn kelimesinin dört defa geçtiğini kaydetmesine rağmen, Kehf Sûresi’nde zülkarneyn kelimesi, 83. , 86. ve 98. ayetlerde olmak üzere üç defa geçmektedir.

² İskender kelimesi de Kehf Sûresi’nde geçmemektedir.

Arapça'da "boynuz" demek olan "karn"ın tesniyesidir. Bu kelime Samice'dir. Asuricesi "Karnon", İbranicesi "Keren", Aramcası "Karna", Habeşçesi "Karn" dır. Bazılarının fikrinde, "zülkarneyn", İskender-i Kebir'in iki karn yani iki asır yaşadığı ve bazılarının fikrinde de, kendisinde iki boynuz bulunduğunu ifade eder. İskender-i Kebir, 33 yaşında vefat ettiği için, birinci hal vârid değildir.

İkinci hali tedkik edelim:

İskender'in alelittak boynuzlarından en evvel bahs eden, Süryani efsanesidir.¹ Efsane, İskender'in lisanından, "bu dünyanın imparatorluklarını parçalayayım diye, bende boynuz çıkarttığını bilirim" cümlesini söyler. Theodore Nöldeke'ye göre, İskender'e ait bu efsane, miladın 514 yahud 515 senesine racidir.² "Zülkarneyn" tabiri, tesniye olarak, Süryani efsanesinde mevcut değildir, çünkü Süryanice'de tesniye yoktur. Bu tabir Arabîdir. Arapça'da "zü"lü tesniye vardır. "Zülkarneyn" tabiri muahharan kullanılmış olsa gerekir. Bundan başka "Lahm" Kralı olan Üçüncü Munzur (if'âl babının ism-i fâili)'un sıfatı da "zülkarneyn"dir.³ Munzur, Kûfe şehrinin biraz cenubunda ve sahranın kenarında kâin "Lahm" Emareti'nin kralıdır ki, miladın 554 senesinde vefat etmiştir. Bu emaret, miladın 400-600 senelerine kadar idame-i mevcudiyet etmiştir.

İbranice'de "zülkarneyn" tabirine mukabil "baail karnaim" vardır ki, (Baail=zü=sahip) manası tamamıyla "zülkarneyn"ın manasının aynıdır.

Peygamber Danyal "Gördüğün o iki boynuzlu koç, Medyalılar ile Farislilerin krallarıdır. Öteki Yunan kralı olup, gözleri arasında olan büyük boynuz, birinci kraldır."³ demekle Medya ve Acem krallarını iki ve Yunan kralını bir boynuz ile gösteriyor.

İbranilerin pek eski ve kısmen İskender-i Kebir'in boynuzlarından bahs eden, Süryani kitabından daha eski bir eserde⁴ gayr-i ilmî olarak, Edom ismiyle tavsif olunan Roma hakkında, "baail karnaim" yani "zülkarneyn" tabiri kullanılıyor.

Miladın on ikinci asrında İspanya'da yaşamış olan Yehuda el-Harîzî, İskender-i Kebir'den bahs eder iken, "zülkarneyn" tabirini kullanmıştır.⁵

İbranice'de "karnaim" tabiri, mana-ı lugavîden gayrı mana-ı mecâzîde de isti'mâl eden, kablel mîlâd sekizinci asırda yaşamış olan Peygamber Amos'tur. Amos, "karnaim" tabirini kuvvet makamında kullanmıştır.

¹ E. W. Budge, sahife 257, 274. (Galanti, bu alıntıyı Budge'ın hangi eserinden yaptığını belirtmemiş.)

² Theodore Nöldeke, Beitrage zur Geschichte des Alexanderromanes, in Denkschr, Akademie Wien, Philos-historische Klasse, cilt 38, sene 1890.

³ J. Goldziher, Abhandlungen zur arab, Philologie, cild 2, sahife 26.

³ Danyal, fasıl 8, fıkra 20-21.

⁴ "Tekvin" tefsiri olan Midraş Rabba, sahife 99.

⁵ El-Harîzî'nin "Tahkemoni" eserinin "Akval-ı felsefe"den bahs eden üçüncü faslı.

Mesela mana-ı lugavîde “kendimiz için boynuz aldık” cümlesini mana-ı mecâzîde “kuvvetli olduk” makamında isti’âl etmiştir.⁶

Eski zamanda “boynuz” kuvvet alâmeti add edildiğinden ilahlar, büyük adamlar, kahramanlar boynuz ile tasvîr ediliyordu. Mîlâddan iki bin sene evvel Mısır’da teabbud edilen Amon ilâhı ve daha eski olan İzis ilâhesi ile bilâhire Sinop’tan Mısır’a idhâl edilen Serapis ilahı, boynuzlu olarak tasvîr edilmiştir.

Ahd-i Atîk, Evâmîr-i Aşere’yi Tur-ı Sinâ’da yazıp, indikten sonra “Musa, yüzünün derisinin parladığını bilmiyor idi” diyor.⁷ “Parladı” kelimesinin İbranicesi “karane” (fiil-i mazi müfred müzekker gaib)’dir. Vulgata⁸ bu kelimeyi “parladı” değil, “boynuz çıktı” diye tercüme etmiştir. Bu tarz tercüme, Musa’ya bir kuvvet isnâd etmek içindir. İşte bu esasa binâen der ki, İskender’in iki boynuz ile gösterilmesi sâhib-i kudret ve kuvvet olduğunu göstermek içindir. Zaten Kur’ân’ın İskender hakkında “Biz ona arzda kudret ve mekkenet ve her şeyden bir yol ve sebep-i vusul verdik” ayeti, bu ciheti tavzih ediyor.⁹ Edward Mayer, Mısır’ın eski imparatorluk devr-i zamanında (mîlâddan takriben 3000 sene evvel) Şimâl-i Mısır hükümdarının bir başörtüsü giydiğini ve üstünde, biri maden telinden olmak üzere iki çıkıntı (resimde bu iki çıkıntı boynuz benzer) olduğunu yazıyor.¹⁰ Acaba bu iki çıkıntı bir kuvvet alâmeti mi idi?

SÖZLÜK

Add edilmek: Sayılmak, görülmek, kabul edilmek, değerlendirilmek.

Ahd-i Atîk: Eski Ahid, Tevrat, Zebur ve Mezâmîr.

Akval: Sözler.

Alelîflak: Genellikle.

Arabî: Arapça.

Arz: Yeryüzü.

Bilâhire: Sonradan, sonunda, nihâyet.

Binâen: Göre, dayanarak.

Cihet: Yön, taraf, nokta, sebep, bakım.

Emaret: Beylik, emirlik.

Evâmîr-i Aşere: Hz. Musa’ya verilen on emir.

Fiil-i mazi: Geçmiş zaman fiili.

⁶ Amos, fasıl 6, fıkra 13.

⁷ Huruc, fasıl 34, fıkra 29.

⁸ Vulgata, Ahd-i Atîk’in Latince tercümesi.

⁹ Sûre-i Kehf, ayet 84.

¹⁰ E. Mayer, Geschichte des Altertums, birinci cildin nısf-ı sânisî, sahife 112.

Gaib: III. Şahıs, bulunmayan, görünmeyen, kayıp.

İdame-i mevcudiyet: Varlığını devam ettirmek, varlığını sürdürmek.

İdhâl: İçeri alma, sokma, dışalım, yurt dışından getirme.

İf'âl babı: Arapça'da di'li geçmiş zamandaki üç harfli bir fiilin başına hemze getirilerek elde edilen ve fiile yeni bir anlam kazandıran kalıp.

İlâhe: Tanrıça.

İsm-i fail: Sıfat-fiil, ortaç, durum ortacı, partisip.

İsnâd: Dayama, yükleme.

İsti'mâl: Kullanma, kullanılma, yapılma.

Kablel mîlâd: Milattan önce.

Kâin: Bulunan, yer alan.

Kebir: Büyük, ulu.

Lugavî: Lügata mensup, lügata, kelimeye ait, lügatten anlayan, mecazi olmayıp hakiki bir manaya delalet eden kelimeye ait.

Mecâzî: İlgi veya benzetme sonucu gerçek anlamının dışında kullanılan kavram, metafor.

Mekkenet: İmkân.

Mezkûr: Zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış.

Muahharan: Sonraki, daha sonraki, geç.

Mukabil: Karşılığında, karşılık.

Müfred: Tekil

Müzekker: Eril

Nısf-ı sâni: İkinci yarı.

Raci: Ait, dönük, yönelik.

Şimâl: Kuzey.

Takrîben: Yaklaşık olarak.

Tasvîr: Resmetme, niteleme, resim.

Tavzîh: Açıklama.

Teabbud: Kulluk, ibadet, tapınma.

Tedkik: Dikkatle araştırma, inceleme.

Tur-ı Sinâ: Sina Dağı.

Vârid: Gelen, vasil olan, erişen, olması beklenen, olabileceği düşünülen.

Vusûl: Ulaşma, gelme.

Kaynakça

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi 2000.

Galanti, Avram, *Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri*, çev. Erdoğan Ağca, İstanbul: Zvi-Geyik Yayınları 2000.

Kitabı Mukaddes, İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi 1988.

